

Følgegruppemøde den 22. oktober 2006 (Bromølle Kro) - inklusiv bilag "DN's baggrundsanalyse", samt kommentarer fra Henrik Bundgaard, repræsentant for sommerhus- og frijordsejerne

Referat af følgegruppemøde d. 22/10-06 på Bromølle Kro.

Tilstede:

Kjeld Hansen, Vestsjællands Amt (Formand for følgegruppen)
Henrik Bundgaard, sommerhus- og frijordsejerne
Flemming Larsen, Friluftsrådet
Karsten Vig Jensen, LandboSjælland
Peter Christensen, Familielandbruget
Arne Hastrup, Danmarks Naturfredningsforening
Niels Wichman, Det Regionale Museums Råd

Anders Fischer, Kulturarvstyrelsen, observatør
Arne Jørgensen, Odsherred Skovdistrikt, observatør
Henrik Lynghus, Cowi
Palle Graubæk, Odsherred Skovdistrikt, referent

Afbud:

Kjeld Braun, repræsentant for kommunerne

Kjeld Hansen bød velkommen til et "historisk" møde idet dette er det sidste i den lange række af følgegruppemøder der har været afholdt.

Ad dagsordenens pkt. 1 godkendelse af dagsordenen.

Kjeld Hansen. Der er sendt forslag til dagsorden ud via mail d. 19/10-06.

Henrik Bundgaard. Jeg vil gerne have et punkt på dagsordenen der hedder godkendelse af referatet fra d.

11.10.2006.

Kjeld Hansen. Godkendelse af referat kommer på som et punkt 1b. Dagsorden herefter godkendt.

Dagsordenen ser herefter således ud:

- 1a. Godkendelse af dagsorden
- 1b. Godkendelse af referat af 11/10-06
2. Siden sidst ved SNS og følgegruppens opløsning.
3. Drøftelse og beslutning for layout af følgegruppens rapport
4. Drøftelse og beslutning af følgegruppens rapport
5. Eventuelt

Ad dagsordenens pkt. 1b. Godkendelse af referat af 11/10-06.

Henrik Bundgaard kunne ikke godkende det fremsendte referat. Forslag til ændringer vedlægges som bilag til dette referat.

Alle var enige i, at den fulde ordlyd af det forslag til fælles udtalelse som Arne Hastrup og Karsten Vig Jensen havde udarbejdet vedr. Henrik Bundgaards mails, skulle sættes ind i referatet af 11/10-06.

Den fulde ordlyd er således:

Udtalelse fra møde i følgegruppen, 11. okt. 2006 til referat:

Henrik Bundgaard, repræsentant for frijords- og sommerhusejerne har på dette møde ikke fremført dokumentation ved referater eller lydbånd, eller reference til andre følgegruppemedlemmer, formanden og observatører – der på nogen måde har sandsynliggjort og berigtiget ovenstående. Dette meddeles Styregruppen, Miljøministeriet og Miljøministeren ved formanden for Følgegruppen, Kjeld Henning Hansen.

Herudover havde ingen af de øvrige medlemmer bemærkninger til referatet, som de godkendte.

Til Henrik Bundgaards bemærkninger til referatet var der følgende kommentarer:

Kjeld Hansen. Det er et forløbsreferat, og derfor finder jeg det i orden, at der er en dialog inden 1. punkt på dagsorden og at det refereres.

Arne Hastrup. Jeg refererede et citat fra Dagbladet d. 6/10. Derudover er det korrekt at jeg spurgte til hvem Henrik Bundgaard repræsenterede, og at det blev ikke kommenteret på mødet.

Arne Jørgensen. Den udsendte lodsejerliste er den liste som Jes Løkkegård har udarbejdet. Det præciseres i referatet.

Henrik Bundgaard. Jeg har sendt en mail til Karsten Vig Jensen, hvori jeg trækker mine udtalelser tilbage. Læste efterfølgende en mail op fra Hans Kjellerup, som også har følt sig truet.

Ad dagsordenens pkt. 2. Siden sidst ved SNS og Følgegruppens opløsning.

Arne Jørgensen. Siden sidste møde er scenariet kort vedrørende udtagning af Garbølle-Nørremose området udsendt via mail d.19/10-06.

Det viser sig nu at Peter Christensen og Karsten Vig Jensen ikke har modtaget de nævnte kort, hvorfor vi sender dem igen.

Jes Løkkegårds arealopgørelse med fordeling i ha. er nu modtaget. Den er udarbejdet både med antallet af lodsejere i hele det store projektområde og med antallet af lodsejere hvor Garbølle-Nørremose er udtaget. Resultaterne er i søjlediagrammer, som dog endnu ikke er helt færdige.

Den er delt op i 3 kategorier: negative - mellemgruppe - positive.

Mellemgruppen er måske for stor og unanceret og Jes Løkkegård "splitter" den mere op.

Den udarbejdede ny opgørelse sendes til følgegruppen.

Henrik Bundgaard. Jeg savner stadig en redegørelse fra Jes Løkkegård om hvilken metode der er anvendt. Man kan ikke lave en kvantificering ud fra en blød spørgeundersøgelse. Findes de spørgsmål som Jes Løkkegård har stillet på skrift, og er det de samme spørgsmål der er anvendt overfor alle lodsejerne?

Arne Jørgensen. Jes Løkkegård har besøgt lodsejerne, og efterfølgende har lodsejerne haft mulighed for at korrigere og kommentere på det som de har sagt til Jes Løkkegård.

Kopi af dele af kontrakten mellem Skov- og Naturstyrelsen og Jes Løkkegård er sendt til Henrik Bundgaard.

Cowi. Konsekvenserne langs Sandlyng Å er nu også med i forbindelse med materialet omkring udtagelsen af Garbølle-Nørremose området.

Følgegruppens opløsning.

Arne Jørgensen. Følgegruppens opgave har under forløbet bl.a. været at komme med input til projektet, så sagen belyses bedst muligt og alle synsvinkler kommer med. Høringsfristen udløber d. 23/10-06. Herefter mødes styregruppen og indsender på baggrund af de indkomne høringssvar en sammenfatning til Miljøministeren. Følgegruppens arbejde er således i følge kommissoriet færdigt og følgegruppen opløses.

Karsten Vig Jensen. Vi lægger stor vægt på at man, hvis projektet bliver til noget, sikrer at lokale kræfter medtages i det videre arbejde.

Arne Hastrup. Vi har i vores høringssvar foreslået, hvis projektet bliver til noget, at der nedsættes en ny styregruppe, forvaltningsgruppe eller lignende.

Henrik Bundgaard. Jeg ønsker fremover ikke, i et evt. videre arbejde at repræsentere sommerhus- og frijordsejerne.

Hvis Garbølle-Nørremose udtages må det blive en repræsentant fra de berørte grundejere der evt. skal deltage.

Ad dagsordenens pkt. 3. Drøftelse og beslutning for layout af følgegruppens rapport.

Kjeld Hansen. Uddelte råskitse til layout. Forsidebilledet må gerne vise at det ikke er en teknisk rapport, men en rapport der kommer på baggrund af både offentlige møder og møder i følgegruppen. Både Skov- og Naturstyrelsens og Kulturarvsstyrelsens logoer bør fjernes, vi har arbejdet uafhængigt af de nævnte. Ligeledes bør Cowi's navn nedtones. Det er følgegruppens arbejde der fremgår af rapporten.

Arne Jørgensen. Helt enig i Kjeld Hansen bemærkninger, dog bør det måske i teksten nævnes at det finansieres af Skov- og Naturstyrelsen, samt at Cowi har stået for udarbejdelsen af den tekniske rapport.

Henrik Bundgaard. Det er vigtigt at både layout og tekst udformes på en måde at alle kan læse rapporten. Jeg mener stadig at den tekniske rapport ikke har været god, derudover er bl.a. hæftet "Vision for østlige Store Åmose" ikke retvisende og ærlig overfor området som det er i dag.

Flemming Larsen. Jeg har fuld tiltro til at formanden vælger det rette billede og tekst til forsiden. Øvrige medlemmer enige i denne betragtning, og Kjeld Hansen har mandat til at vælge billeder til rapporten.

Drøftelse og beslutning af Følgegruppens rapport.

Kjeld Hansen. Det er 3. reviderede udkast der er sendt rundt. Jeg har modtaget forslag til ændringer og tilføjelser, men de er ikke medtaget i dette udkast.

Peter Christensen. Man kan ikke forvente at vi alle er enige. Der bør derfor stå "afsluttende rapport fra følgegruppen", i.s.f. "en anbefaling"

Kjeld Hansen. I kommissoriet står der at vi skal komme med en anbefaling, der kan så efterfølgende komme bemærkninger fra de enkelte medlemmer.

Niels Wichman. Det væsentlige er at der kommer en indstilling, af denne vil det så fremgå, hvordan indstillingen er.

Arne Hastrup. Jeg vil foreslå at vi tager udgangspunkt i Kjeld Hansen 3. udkast, for at være sikker på at alle har set det vi skal forholde os til.

Henrik Bundgaard. Jeg har et forslag til tekst i en ny version, men ok. at tage udgangspunkt i 3. udkast.

Kjeld Hansen gennemgik herefter forslag til layoutet til følgegruppens afrapportering.

Side 2 Indholdsfortegnelse: Sikrede at alle organisationer og navne var korrekte.

Side 3 indeholder forordet til rapporten, og her har jeg som formand skrevet, på et meget overordnet plan, lidt om rapporten og følgegruppens arbejde. Endelig har jeg, på baggrund af den fælles indstilling som blev vedtaget på sidste møde, udarbejdet et forslag til en tekst til følgegruppens samlede indstilling. Endvidere har jeg som tidligere nævnt udarbejdet et skema, hvori de enkelte følgegruppemedlemmers holdninger er krydset af ud for de forskellige scenarier.

Henrik Bundgaard. Jeg har et forslag til tekst til en fælles udtalelse fra følgegruppen. Henrik Bundgaard læste herefter sit forslag op.

Niels Wichman. Henrik Bundgaards forslag foregriber begivenhedernes gang, det kommer først senere i forløbet.

Den fælles indstilling bør primært være om det store projekt. Det væsentlige er at vi kan melde ind at vi ønsker et projekt, detailprojekteringen vil man altid kunne diskutere på et senere tidspunkt.

Arne Hastrup. Den indstilling jeg kommer med er upolitisk og udarbejdet på baggrund af bl.a. Cowis rapport og møderne i følgegruppen. Det må være en samlet afvejning af hvad der er bedst for kulturarven og for naturen. Vi indstiller at Garbølle-Nørremose udtages, og derfor er denne helt ude af projektet.

Peter Christensen. Vi ved alle at det et skitseprojekt, men der mangler stadig nogen afklaring. Derfor kan jeg hverken udtale mig for eller i mod projektet. De landmænd jeg repræsenterer ønsker ikke på baggrund af de undersøgelser, vi kender indtil nu, at være med.

Flemming Larsen. Det bør være en kort indstilling. Vi må herefter på et andet sted i rapporten komme med uddybende egne holdninger.

Karsten Vig Jensen. Jeg er enig i at det skal være en kort indstilling. Vi peger ikke på noget konkret scenarie. Vi er ikke imod projektet.

Henrik Bundgaard. Jeg har ikke opbakning i mit bagland til at anbefale at man går videre med nogen af de 4 scenarier, men foreslår alene retablering af Sandlyng Å. Jeg kan derfor ikke være med i en fælles indstilling med det tekstforslag som fremlagt af Kjeld Hansen.

Arne Hastrup. I vores indstilling kommenterer vi ikke de retningslinjer der er udstukket fra Skov- og Naturstyrelsen.

Det kunne være interessant at høre om Peter Christensen accepterer de "redskaber" der er nævnt i rapporten til at komme videre med projektet, f. eks. oprettelse af en jordfond. Intentionerne er at løse det bl.a. på landbrugets præmisser.

Peter Christensen. Vi kan ikke forholde os til projektet før end der f.eks. er etableret en jordfond. Hvis man vil det her, må man i gang med at købe jord.

Cowi. Vore undersøgelser lover ikke, som nævnt i Henrik Bundgaards forslag til tekst til fælles indstilling, at de fortidsminder der er i Garbølle-Nørremose området ikke vil forgå. Det kan vores undersøgelser ikke bære. Desuden, en retablering af Sandlyng Å giver kun mening i forbindelse med vandstandshævning i det område, hovedprojektet arbejder med.

Anders Fischer. Der er et område, en kile, nord for selve Garbølle-Nørremose, ude i selve hovedbassinet, hvor der er mange fortidsminder. Det bør overvejes om det kan sikres at det fortsat er med i det store projektområde.

Karsten Vig Jensen. Familielandbruget og LandboSjælland har samme interesser. Vi har nogle krav til projektet, som vi skal have opfyldt for at være med. Vi bliver involveret uanset hvilket scenarie man evt. beslutter. Derfor har jeg ikke sat kryds nogen steder i skemaet.

Peter Christensen. Jeg går ind for at der arbejdes videre med projektet med de forbehold jeg tidligere har nævnt, det skal med som en fodnote.

Henrik Bundgaard. Vi kan ikke lave en fælles indstilling. Der kan være en overordnet formulering med én indstilling der går ind for projektet og med en anden indstilling der går imod.

Niels Wichman. Som tidligere drøftet bliver vi jo ikke enige om scenarierne. Teksten i det foreliggende udkast fra Kjeld Hansen er god, evt. skal der stå at et flertal af følgegruppen indstiller at man går videre med projektet. Man kan så se nede i skemaet hvem der indstiller hvad og hvem der ikke gør. Her har man så f.eks. fra landbrugets side muligheder for at nævne de forbehold man har.

Alle enige om at den løsning der anbefales vedr. udtagning af Garbølle-Nørremose er løsning 3, hvor Sandlyng Å retableres, genslynges og forlægges til et gammelt løb.

Henrik Bundgaard. Det skal fremgå klart og tydeligt af teksten hvad flertallet indstiller og hvad mindretallet indstiller.

Niels Wichman. Fodnoterne bør erstattes af tekst og indskrives i skemaet.

På baggrund af diskussionerne omkring formuleringen af teksten i følgegruppens samlede anbefaling af projektet, blev der udarbejdet et nyt forslag til tekst.

Det nye forslag til teksten i følgegruppens anbefaling samt formuleringen af forbehold nævnt i skemaet blev efterfølgende drøftet, med nogle rettelser og ændringer. Teksten herefter renskrevet, udleveret og godkendt af alle. Den således vedtagne tekst vil blive indskrevet i følgegruppens rapport.

Baggrunden for følgegruppens arbejde og kompetencer.

Ingen bemærkninger til tekstforslaget, ud over enkelte adresserettelser.

Følgegruppens arbejdsform.

Henrik Bundgaard. Vi har ikke som der står nævnt været teknisk rådgivende.

Kjeld Hansen. Jeg er ikke enig i denne betragtning. Vi har bl.a. med vores lokalkendskab været medvirkende til at informere om faktuelle forhold. Det er også nævnt, at vi har haft fagfolk udefra for at fortælle om særlige forhold omkring projektet.

Følgegruppemedlemmernes indstilling.

Der mangler endnu et par enkelte bidrag, noget er modtaget lige før mødet. De vil komme med i den 4. reviderede udgave. Når de er modtaget og indskrevet, vil materialet blive sendt til Skov- og Naturstyrelsen som vil sørge for trykningen.

EVT.

Karsten Vig Jensen. De indkomne høringssvar, får vi dem tilsendt?

Arne Jørgensen. Der vil blive udarbejdet en eller anden form for et sammendrag, som vil blive tilsendt følgegruppen.

Arne Jørgensen. Det er som bekendt det sidste møde i følgegruppen og jeg vil derfor gerne på vegne af Skov- og Naturstyrelsen takke alle for den store indsats I har ydet i den forløbne periode. Der er kommet rigtig mange gode input til arbejdet. Det har været en spændende proces at være en del af.

Tak til jer alle og især Kjeld Hansen for det store arbejde, du som formand for følgegruppen har udført.

Kommentarer fra Henrik Bundgaard, sommerhus- og frijordsejerne, til referat af følgegruppemøde d. 11/10-06 i Stenlille Hallen

Tilstede:

Kjeld Hansen, Vestsjællands Amt (Formand for følgegruppen)
Henrik Bundgård, sommerhus- og frijordsejerne
Flemming Larsen, Friluftsrådet
Karsten Vig Jensen, LandboSjælland
Peter Christensen, Familielandbruget
Arne Hastrup, Danmarks Naturfredningsforening
Niels Wichman, Det Regionale Museums Råd

Anders Fischer, Kulturarvstyrelsen, observatør
Arne Jørgensen, Odsherred Skovdistrikt, observatør
Henrik Lynghus, Cowi
Palle Graubæk, Odsherred Skovdistrikt, referent

Fraværende:

Kjeld Braun, repr. for kommunerne

Kjeld Hansen bød velkommen til mødet.

[Nedenstående kan ikke accepteres i referat, da det ikke indgår i dagsorden:](#)

[Ref. Slettet afsnit fremgår i sin helhed af sidste side i referatet.](#)

Henrik Bundgaard. Jeg har følgende emner som nye punkter til dagsordenen:

1. Opdaterede lodsejerlister.
2. Er der et habilitetsproblem i lodsejerundersøgelsen
3. Vurdering af hæftet "Åmosen – fra fortid til fremtid".

Henrik Lynghus. Jeg har på vegne af Cowi en udtalelse omkring kommunikation og medier.

Kjeld Hansen. Dagsordenen for mødet vil på baggrund af de nævnte ønsker være således:

1. Godkendelse af dagsorden.
2. Nyt fra Skov- og Naturstyrelsen og Cowi (lodsejerundersøgelse og udtag af Garbølle) herunder indlæg fra Henrik Lynghus.
3. Opsamling på borgermødet i Stenlillehallen - hvor står projektet nu?
4. Input til følgegruppens endelige afrapportering.
5. Præsentation af udkast til følgegruppens afrapportering - ved Kjeld Hansen.
6. Behandling af Arne Hastrups forslag til udtalelse.
7. Det videre forløb og følgegruppens opløsning - ved Skov- og Naturstyrelsen.
8. Opdaterede lodsejerlister.
9. Habilitetsproblemer i lodsejerundersøgelsen?
10. Vurdering af hæftet "Åmosen – fra fortid til fremtid".
11. Evt.

Slettet: *Karsten Vig Jensen.*

Inden vi går i gang med punkterne på dagsordenen vil jeg gerne have afsluttet sagen vedr. de mails som Henrik Bundgaard har rundsendt. Jeg har aldrig mødt Susi Neergaard i.f.m. Naturpark Tissø – Åmosen. Jeg har aldrig givet udtryk for det som Henrik Bundgaard skriver i mailen. Jeg kommer først ind i styregruppen for Naturpark Tissø-Åmosen på et sent tidspunkt. Hvor jeg erfarer at lodsejerne stort set ikke er hørt. Mit arbejde i styregruppen er gået med at sikre at lodsejerne blev inddraget. Det er meget kritisabelt at Henrik Bundgaard derfor bringer den slags bemærkninger frem, og jeg forventer i dag at få et dementi fra Henrik Bundgaard.¶

¶ *Arne Hastrup.* Jeg har udbedt mig dokumentation for de omtalte udtalelser. For at der ikke skal være tvivl om hvad Henrik Bundgaard har skrevet udleveres en kopi af den omtalte mail, samt forslag til en fælles udtalelse fra følgegruppen fra mødet i dag. Jeg ønsker punktet afsluttet i dag. Det er nogle stærkt compromitterende udsagn både mod mig og mod LandboSjælland, som Henrik Bundgaard har bragt. Den fælles udtalelse skal overbringes både til styregruppen og miljøministeren.¶

¶ *Henrik Bundgaard.* Jeg har ikke forberedt mig på dette, da det ikke er på dagsordenen. Jeg har bedt min kilde komme med en skriftlig dokumentation der kan bekræfte mine udtalelser i mailen. Hvis jeg ikke får den dokumentation vil jeg naturligvis trække mine ord tilbage. Vedrørende det som jeg refererer til Arne Hastrup har sagt, har han formentlig sagt det efter mødet.¶

¶ Det er en alvorlig sag for mange lodsejere. Hvis det ikke er på dagsordenen skal der heller ikke tages referat.¶

¶ *Kjeld Hansen.* Da vi holdt det første møde i følgegruppen, aftalte vi jvf. referatet fra mødet under pkt. 2, at man ikke skulle gå efter manden men efter bolden. Jeg mener at jeg på møderne har givet plads til megen rummelighed i diskussionerne på mødet. Jeg føler også at følgegruppen har fået sat mange fingeraftryk i Cowis rapport. Vi har været med til at sikre at der kom en hjemmeside omkring projektet, at referater blev skrevet, afholdelse af offentligt møde m.v.¶

¶ Det er derfor uacceptabelt og urimeligt at de omtalte ma... [1]

Ad dagsordenens pkt. 2. Nyt fra Skov- og Naturstyrelsen og Cowi (lodsejerundersøgelse og udtag af Garbølle) herunder indlæg fra Henrik Lynghus.

Arne Jørgensen. Lodsejerundersøgelsen udført af Jes Løkkegård og Michael Munthe Fog er i dag udsendt via mail til følgegruppens medlemmer. (Ref: Der er efterfølgende fra Jes Løkkegård fremkommet en korrektion til undersøgelse, idet én lodsejer er flyttet fra gruppen "for projektet" til gruppen "mod projektet". Den korrigerede lodsejerliste lægges på projektets hjemmeside til erstatning for den "gamle") Den første rapport vi modtog gav mulighed for at man kunne regne ud hvem de enkelte besvarelser dækkede over. Det ville ikke være rimeligt i forhold til den anonymitet som lodsejerne var blevet lovet ved undersøgelsens start. Derfor er det nu ændret således at det ikke muligt mere. Derudover har vi bedt Cowi på baggrund af undersøgelsen udarbejde en opgørelse i forhold til berørte hektar. Både en for det fulde projekt og en hvor Garbølle-Nørremose området ikke er med. Cowi forventer at have resultatet i løbet af nogen tid. Aftalen om brugen af dataene er alene mellem Cowi og Jes Løkkegård. Årsagen til at oplysningerne i lodsejerundersøgelsen alene er et anliggende mellem Cowi og Jes Løkkegård, er at vi ønsker ikke at vide hvad de enkelte lodsejere har sagt til Jes Løkkegård.

Peter Christensen. Opgaven med fordelingen af hektar i forhold til de enkeltes besvarelser betyder det at lodsejerne bliver kontaktet igen for at høre hvor meget der er inde projektet og hvor meget der er udenfor.

Cowi. Vi har data som gør os i stand til at skille ud hvad der er indenfor og hvad der er udenfor projektet, så derfor er der ikke brug for at kontakte lodsejerne igen. Selve gennemgangen af dataene og besvarelserne kræver meget stor Edb-kapacitet, så derfor vil der gå nogen tid inden undersøgelsen er færdig.

Henrik Bundgaard. Jeg vil foreslå at man også medtager en dimension der hedder ejendomsværdi. Derudover bør følgegruppen have en kopi af opgavebeskrivelsen, samt lodsejerliste.

Cowi. Grunden til at der er ændrede lodsejerlister er at vi undervejs i projektet på baggrund af bl.a. de hydrologiske undersøgelser har ændret på projektgrænserne i forhold til det oprindelige projekt. Den ændres igen hvis ændringen med udtagningen af Garbølle-Nørremoseområdet besluttet.

Henrik Bundgaard. Er der forskellige lodsejerlister i.f.t. de enkelte scenarier. Hvis sådanne findes bør de sendes ud med referatet. Er endnu ikke modtaget

Formateret: Skrifttype: Fed

Formateret: Skrifttype: Fed

Cowi. Scenarie 1 og 4 danner den yderste grænse, dette giver tilsammen 138 lodsejere. Der er intet til hindrer for, at den opgavebeskrivelse vi får i.f.m. med viderebearbejdningen af Jes Løkkegård's lodsejerundersøgelse udsendes til følgegruppen, en forudsætning er dog at anonymiteten i forhold til de enkelte lodsejeres besvarelser ikke brydes.

Peter Christensen. Jordpriserne er vanskelige at beskrive. Den reelle handelsværdi kan ikke gives.

Kjeld Hansen. Det væsentligste må være, at der ikke hersker tvivl om at der vil blive givet erstatning eller erstatningsjord.

Arne Jørgensen. Den pris der er kendt via den offentlige vurdering siger, som Peter Christensen

nævnte det, ikke meget om den reelle handelspris. Det vil derfor ikke være relevant at medtage det i den opgave som Cowi har fået med at bearbejde besvarelserne i forhold til hektar. Desuden kan bygningernes placering og værdi have stor betydning.

Karsten Vig Jensen. Det er vigtigt hele tiden at huske på at det vi arbejder med og drøfter her er et forprojekt. Vi skal derfor ikke bruge tid på detaljer. Hvis projektet bliver til noget bliver det en forhandling mellem den enkelte lodsejer og Skov- og Naturstyrelsen.

Arne Hastrup. Man arbejder sig i forprojektet frem mod de relevante lodsejergupper, og det har jeg fuld tillid til. **I den forbindelse kunne det være rart at vide om Henrik Bundgaard er talsmand for lodsejere i eller uden for projektområdet. Hvad mener Arne Hastrup ?**

Formateret: Skrifttype: Fed

Kjeld Hansen. **Det er sidste møde i følgegruppen** i dag, så derfor er det sidste spørgsmål fra Arne Hastrup ikke en diskussion der skal tages i dag.

Formateret: Skrifttype: Fed

Cowi. Vedrørende offentlighed og pressemeddelelser er der flere gange kommet læserbreve der stiller os i et dårligt lys. Det er normalt Cowi's helt klare politik ikke at blande sig offentligt i en sag. Denne gang har der dog været så meget forkert at vi føler os nødsaget til at kommentere på det. Cowi fremlagde derfor følgende udtalelse:

Til Følgegruppen.

Skitseprojekt Åmosen er blevet flittigt omtalt i medierne, og COWI er i samme forbindelse ikke gået ram forbi. COWI kommunikerer helst ikke gennem pressen, dette er også tilfældet i denne sag.

Men vi er gennem usædvanlig grov propaganda og forkert begrundede angreb bragt i pressemeddelelser, avisartikler og læserbreve fra Sussi Neergård og Torben Møller Nielsen, blevet beskyldt for at gennemføre et skitseprojekt med fejl og mangler.

Argumenter og dokumentation for disse fejl er ikke fremlagt, man hævder blot, at COWIs arbejde er fejlbehæftet. Det hævdes også, at COWI ikke vil besvare spørgsmål..

Dette er forkert!

COWI besvarer gerne spørgsmål til skitseprojektet, der stilles f.eks. ved de allerede afholdte offentlige møder, eller i form af skriftlige indsigelser i forbindelse med den offentlige høring.

COWI besvarer som tidligere nævnt ikke spørgsmål, der stilles gennem pressen.

Jeg skal derfor anmode om, at SNS eller Følgegruppen opfordrer Sussi Neergård og Torben Møller Nielsen m.v. om, at dokumentere de påståede fejl skriftligt, samt at dette sker offentligt, gerne gennem Skov- og Naturstyrelsen i forbindelse med den igangværende offentlighedsfase. COWI vil herefter besvare de spørgsmål omkring skitseprojektet, der modtages. Eventuelle fejl vil naturligvis blive adresseret, åbent og ærligt.

Henrik Lynghus

Gruppeleder for Vand og Naturgenopretning

Arne Hastrup. Det har faktisk undret mig længe at der ikke er kommet en reaktion fra Cowi på disse urimelige beskyldninger. Der har i følgegruppen været rig mulighed til, undervejs i forløbet at stille spørgsmål til Cowi. Det er derfor så meget desto mere urimeligt at der kommer disse urigtigheder i aviserne.

Jeg skal til mit bagland redegøre og evaluere forløbet og her vil jeg tage det med.

Henrik Bundgaard. En del opfatter at Cowi ikke er en selvstændig part i denne sag, men som noget man kæmper imod. Det er ikke unaturligt. Jeg og andre har rejst faglige spørgsmål på de offentlige møder, som jeg ikke har fået svar på.

Karsten Vig Jensen. Som tidligere sagt er det et forprojekt og der er en grænse for detaljeringsgraden. Først hvis projektet bliver til noget går man i detaljer.

Flemming Larsen. Der er svaret fint på de spørgsmål der er rejst på de offentlige møder.

Arne Jørgensen. Oplægget var oprindeligt hvorledes sikrer man natur og kultur. Til at lave disse forundersøgelser hyrede Skov- og Naturstyrelsen Cowi. Jeg synes de har lavet et godt stykke arbejde, man kan altid undervejs i forløbet i så stort et projekt diskutere om der skal ske ændringer. Følgegruppen har bidraget med mange gode forslag og ideer, som er taget med i arbejdet. Følgegruppen skal give os konstruktive input, det er bl.a. derfor det har været så vigtigt med den lokale forandring.

Jeg har fuld forståelse for at Cowi ikke blander sig i den offentlige debat.

Peter Christensen. Cowi har været i pressen og fortalt at de synes at det er et godt projekt. De burde holde sig neutrale.

Cowi. Det kan jeg ikke erindre at vi har gjort.

Vedrørende kritikken af at vi ikke svarer på spørgsmål, kan jeg oplyse at vi har fået et høringssvar fra Torben Møller Nielsen. Vi har forsøgt at luge fejl væk. Det virker som om at Torben Møller Nielsen ikke er ajourført med f.eks. rødlistearter. Der er i vores Tekniske rapport ikke betydende fejl.

Cowi. I det udleverede skitseprojekt "Åmosen, Sandlyngå og Garbølle" er der fejl, de vil naturligvis blive rettet. Bl.a. er der i kortbilagene over konsekvenserne faldet arealer ud, det vil naturligvis blive rettet. Vi fik til opgave at beskrive mulighederne for at udtage Garbølle-Nørremose området af projektområdet. I det udleverede udkast til skitseprojekt er der kun lavet beregninger for et enkelt år. Der vil i den endelige udgave være foretaget beregninger for mange flere år. Desuden er økonomiberegningerne endnu ikke færdige, men en udgift i størrelsesordenen 10 millioner kroner til anlægsudgifter er nok ikke helt urealistisk. Der vil i forbindelse med økonomiberegningerne blive foretaget en beregning af hvor meget der spares i erstatning og følgeomkostninger ved en udtagelse af Garbølle-Nørremose området af det samlede projekt.

Arne Hastrup. Vi støtter udtagningen af Garbølle-Nørremose området.

Karsten Vig Jensen. Der er åbenlyse fordele ved dette projekt. Det virker fornuftigt at der arbejdes videre med det.

Niels Wichman. Det er et skitseprojekt og Cowi har allerede bearbejdet data der ligger langt ud over hvad man kan forvente i et skitseprojekt. De har været meget imødekommende og hurtige. Det er naturligt at man i så stor en rapport vil kunne finde punkter der kan "bores" i, men det er først hvis projektet bliver til noget at man skal ned i de enkelte detaljer.

Flemming Larsen. Vi har ingen problemer med at udtage Garbølle-Nørremose af projektet. Lystfiskerne vil givet også synes at det er en god ide, da der fjernes flere spærringer i åløbet, hvilket bevirker at vandringerne for fiskene bliver forbedret væsentligt. Vi bakker op om den foreslåede ændring.

Henrik Bundgaard. Jeg er meget tilfreds med at man udtager området omkring Garbølle-Nørremose. Vi er klar over, at hvis det besluttes at udtage området, vil vi heller ikke have adgang til de midler der afsættes til naturpleje indenfor projektet, til naturpleje i Garbølle-Nørremose området. Der er brug for naturpleje i Garbølle-Nørremose området, så derfor må vi, på lige fod med mange andre, ud andre steder for at finde disse midler til naturpleje.

Cowi. Man kan i et andet projekt give naturen et løft i Garbølle-Nørremose området, men ikke indenfor rammerne af Åmoseprojektet. En pumpestation placeret i den nuværende Sandlyngå, som i en evt. udtagning af Garbølle-Nørremose vil blive til en afvandingskanal, vil ikke sikre området for altid. Hvis koldforbrændingen fortsætter vil det i løbet af et antal år blive nødvendigt at pumpe yderligere i forhold til i dag, og det vil være i konflikt med Kulturarvstyrelsen. Det skal forstås lovgivningsmæssig som den nuværende situation, og ikke når jorden sætter sig yderligere.

Formateret: Fremhævnning

Peter Christensen. Der er flere steder meget slam i Sandlyngåen, da den ikke har været rensset, som den burde i følge vandløbsregulativet fra 1999. Man skal derfor være opmærksom på hvilken bundkote man går ud fra. Det bør være koten fastsat i regulativet og ikke den aktuelle bund.

Cowi. Der skal måles både på en vinter- og en sommervandstand. Vandstanden kan styres via en pumpestation.

Arne Jørgensen. Vi har bedt Cowi om at udarbejde dette tillægsprojekt for at imødekomme de mange reaktioner fra lodsejerne i området. Ud fra de mange tilkendegivelser der har været indtil nu, går det i retning af en indstilling om at Garbølle-Nørremose udgår helt af projektet. Men vi har ikke modtaget alle høringssvarere endnu og der kan komme andre tilkendegivelser. Vedrørende økonomien vil konsekvensen naturligvis også være, som Henrik Bundgaard nævnte det, at midler til eventuel naturgenopretning og naturpleje i Garbølle området må man søge andre steder på lige fod med andre naturgenopretningsprojekter.

Henrik Bundgaard. Det må være rimeligt at amtets udpegning af området som lavbundsareal tages op til fornyet vurdering, således at lodsejerne gives mulighed for fortsættelse af byggeri m.v.

Kjeld Hansen. Det er ikke i dette forums regi at tage stilling til lavbundsudpegningen.

Peter Kristensen. Jeg kan ikke umiddelbart udtale mig for eller i mod udtagningen af Garbølle-Nørremose området, idet jeg ikke vil tages til indtægt for kun at hytte mit eget skind, i kraft af min plads i følgegruppen. Skitseprojektet er desuden helt nyt og det skal først drøftes nærmere med mit bagland. Jeg vil komme med et svar inden d. 23/10-06.

Niels Wichman. Museerne har ikke problemer med at gå ind for dette nye skitseprojekt. Vedrørende de øvrige scenarier har vi brugt meget tid på dem. Først i detailprojekteringen kan de endelige konsekvenser vurderes. Jeg har i øvrigt stor forståelse for Peter Christensen's holdning.

Henrik Bundgaard. Min procedure frem til den 23/10-06 er udarbejdelse af en indstilling til projektet, som sendes til "mine" lodsejere til kommentering og stillingtagen. Indstilling vil primært dreje sig om udtagningen af Garbølle-Nørremose området. Jeg kan for det store projektområde tilslutte mig en løsning der giver den mest varierede natur. [Da der endnu ikke er udsendt kopi af tillæg 1 til lodsejerne, har dette ikke været muligt](#)

Formateret: Fremhævnning

3. Opsamling på borgermødet i Stenlillehallen - hvor står projektet nu?

Arne Jørgensen. Bortset fra akustikken så synes jeg det var et godt møde i Stenlillehallen den 3/10-06. Jeg synes der tegner sig et mere nuanceret billede af holdningerne til projektet, skepsissen til projektet synes at være afløst af en større forståelse og opbakning til et projekt i området, end tidligere.

Referatet fra det offentlige møde vil i morgen blive sendt til samtlige lodsejere sammen med Jes Løkkegårds rapport og visualiserings cd'en.

Fra Kulturarvstyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen holder vi lav profil for ikke at påvirke processen frem til afleveringen af høringsvarene.

Arne Hastrup. Der var en meget bedre stemning på dette møde og en klar drejning imod en accept af projektet.

Henrik Bundgaard. Vi burde på et tidligere tidspunkt være informeret om at vi skulle holde et indlæg. Derudover er 3 min. pr. følgegruppemedlem ikke meget set i forhold til hvad der var tildelt af tid til de øvrige indlægsholdere. Den politiske diskussion blev klemt for meget sammen tidsmæssigt.

Niels Wichman. Min opfattelse var at vi kom ind som erstatning p.gr.a. forfald fra Kjeld Hansen. Det var jo oprindeligt planlagt at Kjeld Hansen skulle have holdt et indlæg på vegne af følgegruppen. Fordelingen af tiden var fornuftig nok, hovedformålet var den nye rapport, og det var godt.

Arne Jørgensen. Der har gennem nogen tid fra flere sider været efterlyst visualisering af forholdene efter genopretningen – hvordan vil området komme til at se. De 2 første indlæg var for at imødekomme disse ønsker. Visualiseringsfilmen tog nogen tid, men vi havde forinden drøftet at det var overordentligt vigtigt at få anskueliggjort hvad der egentligt sker. Derfor fandt vi at det var hensigtsmæssigt at der blev givet nogen tid til både film og indlæg fra Jon Feilberg. Derudover var der jo også præsentationen og gennemgangen af mulighederne for udtagningen af Garbølle-Nørremose området.

Anders Fisher. Der var enkelte af følgegruppens indlægsholdere som fik væsentligt mere tid end de nævnte 3 min, bl.a. [varede Henrik Bundgaards indlæg 10 min. Ja, men hvorfor er det så ikke med i referatet ?](#)

Formateret: Fremhævnning

4. Input til følgegruppens endelige afrapportering.

Kjeld Hansen. Jeg kan ganske kort opsummere hvad status er. Jeg har indtil nu modtaget materiale fra alle undtagen Kjeld Braun, Henrik Bundgaard og Peter Christensen. Både Henrik Bundgaard og

Peter Christensen har tidligere i dag givet udtryk for at deres indlæg, når de har kontaktet deres bagland, vil komme til tiden.

5. Præsentation af udkast til følgegruppens afrapportering - ved Kjeld Hansen.

Udkast til skabelon for afrapportering udleveret og gennemgået. Efterhånden som der kommer materiale ind vil jeg indskrive det i rapporten og efterfølgende videresende det til følgegruppen.

Arne Hastrup. Udleverede et oplæg til debat. Der er i oplægget ikke taget stilling til de enkelte scenarier, men om de overordnede forhold i projektet. Der er tale om et forslag til en fælles indstilling om at der skal være et projekt i området.

Henrik Bundgaard. **Jeg tror det bliver svært at lave en fælles indstilling.** Bedre at de enkelte følgegruppemedlemmer gives plads til komme med indlæg. Der kan laves en sammenfatning, og derefter en mulighed for at argumentere for holdningen.

Formateret: Fremhævning

Arne Hastrup. Vi arbejder ud fra kommissoriet. Er man uenig heri må det være i form af et notat der kommer med i rapporten. Danmarks Naturfredningsforening har endnu ikke lagt sig fast på hvilket scenarie vi vil anbefale. Vi lytter og forhører os blandt vore medlemmer, via den diskussion der er i samrådet.

Karsten Vig Jensen. Grundlaget i Arne Hastrups oplæg er ganske udmærket, dog mangler der en tilkendegivelse og en erkendelse fra forsamlingen her at det er landmændene der skal afgive jord, og at der skal sikres erstatningsjord på en eller anden måde.

Niels Wichman. Vi er efterhånden kommet så langt, at vi som følgegruppe kan indstille at der laves i projekt. Efterfølgende kan man så diskutere detaljerne, om man går ind for det ene eller andet scenarie må være op til de enkelte følgegruppemedlemmer at argumentere for.

Kjeld Hansen. Som jeg hører det her i dag, lyder det som om vi i fællesskab kan indstille at der arbejdes videre med et projekt, hvor Garbølle-Nørremose er udtaget. De må så være op til de enkelte at argumentere for hvilket scenarie det skal være. Hvis vi kan blive enige om det synes jeg vi er nået rigtig langt. **Nej, mine udtalelser kan ikke tolkes sådan (hnb), slet ikke når lodsejerne ikke får tilsendt kopi af tillæg 1**

Formateret: Fremhævning

Henrik Bundgaard. Er scenarie 3 godt nok for kulturarven?

Niels Wichman. Det bedste er så meget vand som overhovedet muligt, men vi er også realistiske.

Flemming Larsen. Der mangler i Arne Hastrups forslag noget om friluftslivets muligheder. Fælles indstilling om afsætning af midler til blandt andet afhjælpning af uventede konsekvenser ved en vandstandshævning, naturpleje, erstatning for stort publikumstryk bør også nævnes. Staten bør erhverve et stort centralt område i projektet. Jeg vil komme med en mere detaljeret indstilling om hvad Friluftsrådet ønsker. Jeg mener ikke at det skal med i den generelle indstilling kun de punkter jeg lige har nævnt.

Anders Fisher. Scenarie 3 og 4 er ikke lige gode, men scenarie 3 er bedre end ingenting.

Kjeld Hansen. Jeg forventer at vi kan blive enige om at man skal gå videre med et projekt. Frem til

d. 23/10-06 har man så mulighed for at kommentere yderligere og komme med et endeligt bud..

Henrik Bundgaard. God ide og jeg vil præcisere det for mit bagland. En mulighed kunne være scenarie 3 minus Garbølle-Nørremose området, med fuld erstatning til dem der må afgive jord. Vi burde også forholde os til resten af vandløbssystemet både op og nedstrøms. Dette har jeg så ikke opbakning til – og ikke mulighed for at diskutere uden at tillæg 1 er udsendt. Der er uenighed i baglandet om dette

Formateret: Fremhævning

Formateret: Fremhævning

Formateret: Fremhævning

Arne Hastrup. Jon Feilberg udtalte på det offentlige møde 3/10-06 at scenarie 4 ville ødelægge de eksisterende højmoser. Denne udtalelse vil han gerne trække tilbage, for ved en nærmere gennemlæsning af den tekniske rapport viser det sig at det ikke er tilfældet. Vedrørende Odderen vil det være rimeligt at få 2 uvildige eksperter på odder til at udtale sig om hvilket scenarie der vil være bedst for odderen.
Dette er udokumenteret. OG HVILKEN ODDER ? Der er jo ikke nogen, så det forudsætter at de udsættes kunstigt. Hvad mener lystfiskerne om det ? og friluftsrådet ?

Cowi. Vedrørende højmosernes påvirkning ved scenarie 4 er det korrekt at de ikke vil blive påvirket. Vedrørende odderen er der meget dygtige eksperter på bl.a. DMU som vil kunne komme med en udtalelse.

Biodiversitet er en meget vigtig faktor, og der kan laves, som Arne Hastrup efterlyser, en beregning på det, men det har ikke været opgaven.

Flemming Larsen. God ide at Kjeld Hansen sammenskriver de enkelte følgegruppemedlemmers indlæg og sender det til godkendelse.

Kjeld Hansen. Jeg vil foreslå at vi holder et møde den 22/10-06. Her burde alle have afstemt deres holdninger i.f.t. deres bagland, således at der på mødet kun vil være tale om en finjustering af den endelige rapport.

Formateret: Fremhævning

En enig følgegruppe bakkede op om dette forslag.

Henrik Bundgaard. Jeg kan muligvis ikke komme til mødet den 22/10-06. Ifald jeg ikke kan komme, er det så ok. at Hans Kjellerup kommer i stedet for?

Ingen indvendinger herimod fra de øvrige følgegruppemedlemmer.

Niels Wichman. Vores hovedopgave er om vi skal have et projekt. Det er vigtigt at vi forholder os til det.

6. Behandling af Arne Hastrups forslag til udtalelse.

Arne Hastrup. Det jeg har citeret Henrik Bundgaard for er, at han ikke vil dementere de påstande han har fremført omkring Danmarks Naturfredningsforening. Henrik Bundgaard har haft mulighed for at dementere sine udtalelser i starten af mødet, men det afviste du.

Jeg har forstået at Karsten Vig Jensen også ønsker et klart dementi her i følgegruppen.

Kopi af mail af 6/10-06 udleveret. Dels indeholdende de udtalelser der ønskes dementeret af Henrik Bundgaard og dels indeholdende et forslag til en fælles udtalelse fra følgegruppen.

Henrik Bundgaard. Jeg henviser til hvad jeg tidligere i dag har sagt om denne sag. Jeg henviser til

den mail jeg har skrevet, som alle har fået kopi af.

Karsten Vig Jensen. Jeg har allerede for en uge siden udbedt mig dokumentation fra Henrik Bundgaard på det jeg har sagt. Så der har været god tid til at fremskaffe dokumentationen. Jeg vil gerne have en diskussion her om bordet om man vil støtte os, i det forslag til en fælles udtalelse, som Arne Hastrup og jeg er enige om, at det er uacceptabelt og meget forkert af Henrik Bundgaard at komme med sådanne udtalelser og sende det uden for gruppen her.

Kjeld Hansen. Vi kommer ikke videre med denne sag hvis ikke Henrik Bundgaard vil kommentere det.

Henrik Bundgaard. Jeg har sagt til Karsten Vig Jensen, at jeg følger op på det. Hvis jeg ikke kan dokumentere det jeg har skrevet vil jeg komme med et dementi.

Arne Hastrup. Jeg ved ikke hvordan følgegruppen vil tackle det, men hvis ikke der kommer en afklaring på sagen her i dag, vil jeg forsætte sagen på det møde vi lige har aftalt.

Karsten Vig Jensen. Jeg bakker op om Arne Hastrups ønske om at få en afklaring i dag.

Arne Hastrup. Det er nogle meget kompromitterende udtalelser Henrik Bundgaard er kommet med, både mod Danmarks Naturfredningsforening og LandboSjælland. Jeg vil derfor at sagen afsluttes i dag.

Mødet herefter suspenderet i 5 min. efter ønske fra Arne Hastrup for i samråd med Karsten Vig Jensen at formulere en fælles udtalelse fra følgegruppen, vedrørende de manglende dementier fra Henrik Bundgaard.

Efter mødets genoptagelse:

Arne Hastrup. Både Karsten Vig Jensen og undertegnede er enige om at vi fastholder det fremlagte brev, forelagt følgegruppen d.d. med forslag til fælles **udtalelse**.
[Udtalelsens tekst bør fremgå af referatet ..her](#)

Formateret: Fremhævning

[Henrik Bundgaard ønsker ikke at kommentere, men henviste til svar på mail, og kunne ikke tilslutte sig at udtalelsen kunne behandles på mødet](#)

Øvrige følgegruppemedlemmer tilsluttede sig forslaget til udtalelse, bortset fra Peter Christensen, som fandt at eftersom Henrik Bundgaard havde givet udtryk for at han ville fremlægge dokumentation for sine udtalelser, så burde han gives tid til dette.

Niels Wichman. Når man fremlægger bemærkninger om andre bør man altid sikre sig at de er korrekte. På baggrund af den mailkorrespondance der har været havde jeg forventet at få en afklaring i dag. Der bør fastsættes en frist for hvornår den ønskede dokumentation skal være tilvejebragt.

8. Opdaterede lodsejerlister.

Henrik Bundgaard. Det er en underlig situation at der i denne her lodsejerundersøgelse pludselig

dukker så mange nye lodsejere op. Jeg har tidligere spurgt til en opdateret lodsejerliste. Vi har ikke fået den endnu, og det er ikke rimeligt. Øvrige spørgsmål jeg har, er faglige og førend jeg får svar på dem vil jeg ikke forholde mig til undersøgelsen, og hvis jeg ikke får tilstrækkelige svar på mine spørgsmål, vil jeg formulere mine holdninger.

[Nej der er ikke udsendt en opdateret udgave af regnearket med adresser og matrikelnumre](#)

9. *Habilitetsproblemer i lodsejerundersøgelsen?*

Henrik Bundgaard. Jeg har skrevet en mail til Arne Jørgensen, med kopi til Kjeld Hansen, med mange spørgsmål om habilitetsproblemer i undersøgelsen.

[\(der er endnu ikke 22/10-06 svaret på disse spørgsmål\)](#)

Slettet: (Ref: Lodsejerlister er udsendt pr. mail d. 11/10-06 kl. 14.35)¶

Niels Wichman. Det kan undre at der først kommer spørgsmål til Jes Løkkegård's habilitet nu. Vi har i lang tid vist hvem der skal stå for lodsejerundersøgelsen. Det burde være påpeget på et tidligere tidspunkt. At der først rejses spørgsmål nu hvor man kender resultatet, kunne give en tanke.

Arne Hastrup. Jes Løkkegård har udtalt, og vil stå ved, at han i forbindelse med sine interview har fået udtalelser fra lodsejere der har udtrykt frygt for pression fra Foreningen til bevarelsen af naturen i den østlige Åmose. Det er faktisk en meget alvorlig sag i en demokratisk proces som denne.

[Henrik Bundgaard ønsker at bemærke at Arne Hastrup fremsætter udokumenterede påstande, og anmoder Arne Hastrup om at dokumentere sin påstand ved skriftlig udtalelse fra lodsejer. Og bemærker at Arne Hastrup synes det er i orden selv at viderebringe udokumenteret anden hånds information om andre, samtidig med at han ikke accepterer dette om sig selv.](#)

10. *Vurdering af hæftet "Åmosen – fra fortid til fremtid".*

Henrik Bundgaard. Hæftet "Åmosen fra fortid til fremtid" nærmer sig demagogi. Der er i dag allerede masser af vildt i området, og der er ikke så dødt som det er skildret i hæftet.

11. *Evt.*

Intet.

Dagsordenens punkt 7. "Det videre forløb og følgegruppens opløsning - ved Skov- og Naturstyrelsen", blev udsat til næste møde.

Danmarks Naturfredningsforenings baggrundsanalyse for anbefaling af vandstandshævning svarende til scenarie 4

Udarbejdet af Arne Hastrup, Danmarks Naturfredningsforenings, repræsentant i følgegruppen, 19. okt. 2006. Beregnet på fremlæggelse på følgegruppemøde 22. okt. 2006.

Udgangspunktet

De overordnede kriterier og rammer har for Danmarks Naturfredningsforenings analyse og dermed indstilling været

en naturgenopretning der:

- 1) skaber det største
- 2) det mest sammenhængende
- 3) det mest stabile og robuste naturområde
- 4) med den største ”mosaikopdeling” / randeffekt

af naturtyperne

- a) kær, moser (højmose)
- b) åbne vandflader – søer, vandløb og vandhuller
- c) tørre og fugtige enge
- d) rørskov
- e) naturskove.

Ud fra dette vil vi pege på det skitseprojekt, der giver den største biologiske mangfoldighed og sammenhængskraft –

BIODIVERSITET.

Og som samtidigt giver den bedste beskyttelse og sikkerhed for udvikling af Natura 2000 naturtyperne samt habitatdirektivarterne – de nuværende og kommende (potentialet).

Realiseres naturgenopretningen efter disse kriterier, vil det samtidigt give den sikreste beskyttelse af det organiske

materiale i tørvelagene – **KULTURARVEN** – samt de kvartærzoologiske og kvartærbotaniske levn

–
NATURHISTORIEN.

Dette vil desuden give det ”smukkeste” landskab.

Baggrundsmaterialet

Rapporten ”*Naturgenopretning i Åmosen – et skitseprojekt*” (SNS/COWI, aug.2006) er baseret på et meget omfattende datamateriale, der er analyseret grundigt i relation til problemstillingerne omkring naturbeskyttelse, naturgenopretning samt effektiv sikring af kulturværdierne. Det er Danmarks Naturfredningsforenings vurdering, at analyse og problemstillinger – på de centrale områder – fuldt ud kan danne grundlag for en indstilling, der optimalt sikrer disse værdier.

Analysen er, udover rapporten, baseret på informationer, spørgsmål og debat på følgegruppemøderne, de offentlige møder samt intern information (vidensdeling) i Danmarks Naturfredningsforening.

Præmisser

Garbølle Nørremose (ca. 5 % af projektarealet) udtages af projektet ved tilbageføring af Sandlyng Å til sit oprindelige leje. Åen naturgenoprettes desuden ved fjernelse af spærringer og etablering af stryg og gydebanks, således som foreslået af COWI på offentligt møde den 3. okt. samt detaljeret gennemgået på følgegruppemøde den 11. okt. 2006. Dvs. COWI's løsning 3 (se tillægsnotat 1 til skitseprojekt – udgave til følgegruppemøde den 11. oktober 2006, COWI). Habitat-ansvarsarten Pigsmerling, der primært lever i strømmende vandløb med sandbund, vil få forbedrede betingelser ved denne naturgenopretning.

På forespørgsel har COWI oplyst, at scenarie 3 og 4 ikke udgør nogen risiko for indtrængning af næringsrigt vand til højmosen og potentielt udviklende højmose (ref. konsultation mellem COWI, DN og Biomedica). Bekræftet af COWI på følgegruppemøde 11. okt. 2006 (se referat).

De kvartære "fossiler" i tørvelagene og sedimentet er af international betydning for tolkningen af naturens udvikling siden istiden i Danmark og Nordvesteuropa. Disse værdier er ikke kortlagt, men de antages at følge kulturarven.

Dette organiske materiale sikres bedst ved størst mulig vanddække.

For at opnå og sikre den mest naturlige eutrofe tilstand i et evt. naturgenoprettet vådområde, ved vandstandshævning, må det efter Danmarks Naturfredningsforenings vurdering indgå som en præmis, at der samtidigt med genopretningen etableres tilstrækkeligt store VMPII/III områder i det østlige vandløbsopland – Vanløse Sand mv. – efter aftale med landbruget. Desuden at gældende vandløbsregulativer revurderes og fastlægges iht. VANDRAMMEDIREKTIVET. Naturlige eutrofe tilstande er afgørende for beskyttelsen og udviklingen af den næringsfattige natur (højmosen); men også for BIODIVERSITETEN i de naturligt eutrofe enge, kær og søer.

Det størst mulige vanddække giver en bedre og sikrere beskyttelse af KULTURARVEN og kvartærzoologien (ref. fremlægning, debat og spørgsmål til Kulturarvsstyrelsen på følgegruppemøderne).

For Danmarks Naturfredningsforening er det desuden klart, at der ikke er interessekonflikt mellem bevarelsen af kulturarven og beskyttelsen af truede naturtyper, primært højmoser, samt en omfattende naturgenopretning af enge, moser, rørskov og åbent vand (søer).

Grundvand og vandløbsopland udenfor projektområdet

Den størst mulige vandstandshævning vil – alt andet lige – være det bedste udgangspunkt for genetablering af grundvandsmagasinerne i det nærmeste opland - mulige drikkevandsmagasin? Magasinerne er i ukendt grad reduceret/afdrænet ved de store tørlægninger af Store Åmose.

Det størst mulige vanddække vil – alt andet lige – give den bedste kvalitetsbeskyttelse af det underliggende grundvand.

Anaerobe forhold "forhindrer" omdannelsen af sulfider i det organisk materiale (tørv) til sulfatforbindelser, der lettere udvaskes til grundvandet og forringer vandkvaliteten (ref. Niels Philip Jensen, Vestsjællands Amt).

Den højest mulige vandstandshævning vil - alt andet lige - give den bedste beskyttelse mod udtørring af kilder og bække i det nærmeste opland udenfor projektområdet. BIOMEDIA har oplyst, at Vestsjællands Amt har registreret højt værdisatte skovbække i skovområder nord for projektområdet.

Den højest mulige vandstand vil give det største vandvolumen og areal, og dermed den bedste fortyndingseffekt, ved konstant tilførsel af næringsstoffer. Som det fremgår af COWI's analyse giver dette også den største N₂-denitrifikation og fosfatbinding. Alt andet lige vil dette give den bedste beskyttelse mod yderligere eutrofiering og dermed tilgroning af vådområdet i selve Store Åmose, men også have en positiv effekt på vandkvaliteten i Tissø (habitatområde).

Bemærkninger til habitat-ansvararterne

Odder

På baggrund af formodet bedre ynglemuligheder (brinker) har COWI i teksten værdisat scenarie 3 højere end sc.4. men i værdisætningen dog ligestillet de to scenarier (bilag 8 i hovedrapporten). Til dette skal bemærkes, at det større og mere stabile vandvolumen i sc. 4 - alt andet lige - vil give en større og mere divers fiskebiomasse, og dermed et bedre fødegrundlag for odderen og en forventelig større reproduktionsevne (flere unger) og dermed en større spredningskapacitet i vandløbssystemet og til naboområder. Danmarks Naturfredningsforening forventer, at en naturgenoprettet Store Åmose, vil blive et kerneområde for Odder, der på langt sigt vil spredes ud over de sjællandske vandløbssystemer til tidligere ynglepladser, hvorfra den er forsvundet i relativt nyere tid.

En præmis for en sådan - ikke urealistisk - udvikling er, at der skabes fri passage ved Bromølle, der ligger uden for projektområdet. Danmarks Naturfredningsforening skal på grundlag af ovenstående anmode om en revurdering af COWI's værdisætning, ved en udtalelse fra odderspecialisterne (Københavns Universitet og DMU).

Stor Vandsalamander

Arten vurderes som scenarie-indifferent, da levestedet er små vandansamlinger. Artens krav kan etableres ved konkrete tiltag i projektets randzone.

Pigsmerling

Arten vil tilgodeses ved en vandløbsrestaurering af ikke kun Sandlyng Å, men også Fugle Å og selve Åmose Å, opstrøms projektområdet.

Bemærkninger til fuglediversitet

Scenarie 3 kan betragtes som en lavvandet sø af temporær karakter, dvs. tidvis delvis udtørring og bundfrysning (ustabil fiskediversitet).

Scenarie 4 vil *der ud over* centralt have karakter af stabil sø med mere stabil fiskebestand (grundet større vandvolumen og dybde) og dermed mere optimale betingelser for de led i fødekæderne, der er fiskeædende. For fugles vedkommende er det f.eks. Rørdrum, Fiskeørn og Havørn (lever af fisk i yngletiden).

I dette scenarie vil der desuden, på bunden og i den frie vandmasse, udvikles et betydeligt større areal med undervandsvegetation, submers plantevækst, med sin særegne økologi. En meget eutrofieringsfølsom naturtype.

COWI's værdisætning for scenarierne (skitse) er delvist baseret på fuglegrupper og ikke alle relevante arter er medtaget.

Danmarks Naturfredningsforening har derfor detailanalyseret forskellen mellem scenarie 3 og 4, f.s.v.a. den potentielle udvikling i fuglediversiteten, og dermed den underliggende diversitet i de lavere fødekædeled (vandinsekter og vandplanter m.m.). Det er velkendt, at stor diversitet og stabilitet på høje trofiske niveauer i et økosystem afspejler et tilsvarende divers og komplekst fødegrundlag (biologisk mangfoldighed).

Grundlaget for nedenstående analyse er, at for samtlige naturtyper (undtagen omdriftsarealer og tørre enge) er arealerne størst i senarie 4, der samlet har et 22% større naturareal (§3) end scenarie 3 (Hovedrapporten tabel 7- 4 og tabel 7-5). Dette er sammenholdt med de konkrete arters krav til levested – type vådområde.

Det skal endvidere bemærkes, at scenarie 4 har den største procentdel åbent vand – 18 % (5 % efter maks. tilgroning) modsat scenarie 3 – 11.3 % (1.3 % efter maks. tilgroning).

60 danske ynglefuglearter med tilknytning til ferskvandsvådområder er vurderet. Heraf er 18 annex I (AI) arter i.h.t. EU-Fuglebeskyttelsesdirektivet – dvs. ansvarsarter for den danske stat (heraf er Sort Stork, Hvid Stork, Fiskeørn og Dværghmåge pt. usikre som danske ynglefugle). I dag er kun en annex I-art, Rørhøg, sikker ynglefugl i østlige Store Åmose. Rød Glente yngler i oplandet. Følgende AI-arter er ofte truffet i området: Hvid Stork, Trane og Engsnarre; men har ikke optimale ynglebetingelser i dag. Til Engsnarren – på den globale Rødliste – skal bemærkes, at de fugle, der registreres, primært er uparrede fugle på sekundære biotoper. Tilsvarende gælder Plettet Rørvagtel og ellers fugle i almindelighed. Samtlige AI-arter vil begunstiges ved en vandstandshævning.

Følgende 5 arter vurderes som *scenarie 3/4 indifferente*: Rød Glente, Engsnarre, Alm. Ryle, Mosehornugle og Isfugl (primært tilknyttet vandløb).

Følgende 13 arter vil i særlig grad *begunstiges ved scenarie 4*: Rørdrum, Hvid Stork, Sort Stork, Skestork, Havørn, Fiskeørn, Rørhøg, Plettet Rørvagtel, Trane, Brushane, Dværghmåge, Fjordterne og Sortterne. Bem: Storkene, Fiskeørn og Havørn som en del af et "homerange".

Ud over disse AI-arter må det forventes, at der vil ske indvandring af vådområdearter, der i dag ikke er danske ynglefugle, alt efter spredningskapacitet fra Central- og Østeuropa.

Af de resterende 42 arter vil de 32 (75 %) i særlig grad begunstiges ved sc. 4. Adskillige vurderes at kunne udvikle bestande af national betydning. 10 arter vil være scenarieindifferente. Kultursteppearter, dvs. fugle tilknyttet landbrugslandet, vil have de bedste betingelser i sc. 3. (Agerhøne, Sanglærk m.fl.). Disse arter indgår ikke i analysen.

I ovenstående analyse er ikke indtænkt højmoserarter, som f.eks. Hjejle og Tinksmed, da den forventede højmosseudvikling ikke vil have tilstrækkelig størrelse.

På baggrund af ovenstående (udarbejdet af cand. scient. Arne Hastrup) anmoder Danmarks

Naturfredningsforening om, at værdisætningen for naturværdierne (bilag 8) f.s.v.a. fuglelivet, revurderes forud for endelig indstilling til Miljøministeren, evt. efter udtalelse fra Jon Fjeldså, Københavns Universitet.

Overordnede økosystembetragtninger omkring Store Åmose

Kerneområde og spredningscentrum

En naturgenoprettet Store Åmose af tilstrækkeligt stort omfang vil blive det største og mest sammenhængende vådområde i Østdanmark – faktisk et af landets største. Det vil derfor have stor kapacitet som KERNEOMRÅDE og SPREDNINGSCENTRUM for en lang række organismer tilknyttet den våde natur. Foruden Odder kan nævnes en række vandfugle, ja vandlevende organismer i almindelighed. Vi vurderer også, at området vil blive kerneområde for den introducerede bestand af Krondyr.

Også for stærkt reducerede naturtyper (højmose og andre mosetyper) vil det forventes at blive et spredningscenter (jf. COWI).

Vi værdisætter scenarie 4 højest p.g.a. størrelse, sammenhængskraft (størst vandvolumen) og randeffekt.

Det skal bemærkes, at den våde natur i Østdanmark er stærkt fragmenteret og generelt for tør. Derfor er det vigtigt på sigt i anden naturforvaltning, at sikre og forbedre de eksisterende spredningskorridorer, der udgår fra Store Åmose. Danmarks Naturfredningsforening foreslår derfor, at der i anden naturforvaltning udarbejdes kollektive naturplaner i disse korridorer i samarbejde med landbruget, f.eks. i Garbølle Nørremose.

Naturpleje

En stor del af en naturgenoprettet Åmose ønskes fastholdt som kulturlandskab, primært afgræssede enge. Fastlæggelse af og retningslinier for denne pleje er vigtig, herunder også økonomi og muligheder. Vi foreslår, at det primært bliver landbruget, som forestår denne pleje, og at der indgås aftaler om ekstensiveret drift og omlægning til kvægbrug.

Efter vores vurdering vil de relative udgifter pr plejet arealenhed være mindst i scenarie 4. Dertil kommer, at det areal, der af hensyn til kulturarven, skal plejes maskinelt er relativt stort og dyrt i scenarie 3.

En eutrofieringsbeskyttelse (se under præmisser) vil reducere tilgroningshastigheden og dermed plejeudgifterne.

Scenarie 4 har den højeste ”bufferkapacitet”. For at sikre optimale vilkår for naturpleje, ved nedbørsekstremer, foreslår Danmarks Naturfredningsforening en strygløsning, der i videst muligt omfang tilgodeser dette.

Værdisætning – hovedrapportens bilag 8

Danmarks Naturfredningsforening er grundlæggende enige i COWI’s vurderinger (skitse); men har følgende kommentarer og tilføjelser. Desuden er foretaget en nuanceret prioritering mellem scenarie 3 og scenarie 4, i stor udstrækning baseret på bilagsteksten.

Vi har gennemgået samtlige parametre; men i denne analyse/fremstilling valgt dem, som vi foreslår revurderet og evt. yderligere dokumenteret ved en endelig projektering i forbindelse med en VVM-redegørelse.

Naturværdierne

N1 Naturskov. Vi vurderer, at langt størstedelen af skoven i projektområdet er uplejet yngre skov – ekstensiv skovdrift – af naturværdi og derfor bør bevares efter en ”skovplan”. Men DN foreslår det scenarie (4?), der bedst kan udvikle en dansk urskovssuccession, dvs. primært en Elleskov/-sump, i randzonen.

N4 Næringsrige moser. Vi giver scenarie 4 et plus, jf. teksten.

N5 Kalkrige Kær. Uanset scenarie kræver en beskyttelse aktive tiltag. Scenarierne 3 og 4 ligestilles.

B2 Odder. Scenarie 4 værdisættes højest (jf. ovenstående afsnit om odder).

B4 og B5 Fuglelivet. På grundlag af bemærkningerne i ovenstående afsnit om fuglediversitet værdisættes scenarie 4 markant højere end scenarie 3. Det gælder også Vadefugle. Andre fugleforekomster, træk- og vintergæster er ikke analyseret.

B8 Vandinsekter. Scenarie 4 vil give den største variation i vådgøring og dermed de fleste nicher, se endvidere ovenstående bemærkning om submers vegetation. Sc. 4 værdisættes højest.

B9 Insekter på hede og i skov. Mulighederne afhænger af lysåbenhed og dermed pleje – tilsvarende kunne anføres om Krybdyr. Scenarierne 3 og 4 ligestilles.

Forslag til tillægsparametre: B14 og B15

B14 Pattedyr ud over Odder. Nogle Flagermusarter har præference for åbent vand (Hans Baagø pers.med.). Vi vurderer samlet, at en vådgøring ikke vil have effekt på Rådyr og Krondyr, men naturligt nok en negativ effekt på gnaverne.

Samlet vurderer vi scenarierne 3 og 4 som ens – noget afhængig af rødlistestatus.

B15 Fisk. I scenarie 4 vil udvikles den mest diverse og stabile fiskebestand (se ovenstående bemærkninger) som derfor værdisættes højere end 3.

B13 Fisk. Må betragtes som en lystfiskerparameter, der foreslås flyttet til pkt. 5. Danmarks Naturfredningsforening er ikke bekendt med, at der i Åmose Å-systemet findes naturlige bestande af vandrefisk indenfor Laksefamilien.

Genopretning af sådanne bestande vil kræve, at spærringen ved Bromølle fjernes (uden for projektområdet) samt at vandløbene naturgenoprettes (Sandlyng Å m.fl.) Danmarks Naturfredningsforening vil støtte sådanne tiltag.

Landskab og friluftsliv

P2 – P5 Publikumsfaciliteter. Disse 4 parametre vil grundet det største frie vandareal i scenarie 4 give de bedste oplevelsesmuligheder. Derfor værdisætter vi scenarie 4 højere end scenarie 3. Det er vores vurdering, at værdiudviklingen afhænger af, hvilket konkret projekt, der vælges ved en evt. vandstandshævning.

Arealberegninger for stabilt åben vandflade viser lave værdier for begge scenarier (se tabel 7-4 og 7-5 i hovedrapporten) - dog mest vand i scenarie 4. De lave værdier må give alvorlige overvejelser omkring mulighederne for den rekreative udnyttelse, herunder sejlads (se nedenfor).

S1 Sejlads med kano og kajak. Der er en indbygget konflikt mellem kanosejlads og naturbeskyttelse samt andre oplevelsesinteresser.

Det meget lille åbne vandareal i scenarie 3 umuliggør sejlads; men vil evt. kunne styres ved scenarie 4, som DN derfor værdisætter højere end sc. 3.

S2 Motorbådssejlads. Er efter DN's vurdering uforenelig med formålene med naturgenopretningen. Vi foreslår derfor, at denne parameter – med undtagelse af mulighed for turbådssejlads – udgår af værdisætningen.

Kulturarven

Danmarks Naturfredningsforenings værdisætning er baseret på COWI's hovedrapport samt informationer i følgegruppen, herunder udleveret materiale.

For samtlige otte parametre vil scenarie 3 være en ringere løsning end scenarie 4 – og vil for flere parametres vedkommende være utilstrækkelig for effektiv sikring af værdierne. Scenarie 4 er markant bedre, om end ikke optimal.

Det er derfor, Danmarks Naturfredningsforening helt overordnet har indstillet en vandstandshævning svarende til minimum scenarie 4!

Vi foreslår, at der ved en detailprojektering af scenarie 4, evt. ved indarbejdelse af elementer fra scenarie 1, opnås en effektiv beskyttelse.

H1 og H2 Naturhistorie: Spor af tidligere dyreliv og planteliv. Vi vil fremføre den samme argumentation, som ovenfor om kulturarven. Scenarie 4 værdisættes højere end scenarie 3.

Vandløb, søer og næringsstoffer

S1 Sø-tilgroning. Det skal bemærkes, at det ikke kun er søarealet, der vil få øget tilgroningshastighed ved lave vandstande; men også de lav- og sjåpandede områder udenfor det naturplejede område. De vil gro til i krat. Tilgroningen vil - alt andet lige – accelerere ved næringssaltbelastning (hypereutrof tilstand, se oven for). Vi er enige med COWI i værdisætningen.

Q1 – Q3 Vandkvalitet. I scenarie 4 vil der ske den største denitrifikation og fosfatbinding, ligesom dette scenarie har det bedste CO₂-regnskab. Derfor vil vi værdisætte scenarie 4 højere end scenarie 3.

Afsluttende bemærkninger

Ligevægtes naturbeskyttelse, naturgenopretning og kulturarvsbeskyttelse i en politisk beslutning om evt. naturgenopretning af den østlige del af Store Åmose - så er det Danmarks Naturfredningsforenings overbevisning, at "værdisummen" ved at tage udgangspunkt i scenarie 4 er markant større end scenarie 3.

Perspektiveres dette til de økonomiske kalkuleringer ved scenarierne, vil man også få mest natur og kulturarv for pengene ved scenarie 4.

Karsten Vig Jensen. Inden vi går i gang med punkterne på dagsordenen vil jeg gerne have afsluttet sagen vedr. de mails som Henrik Bundgaard har rundsendt. Jeg har aldrig mødt Sussi Neergaard i.f.m. Naturpark Tissø – Åmosen. Jeg har aldrig givet udtryk for det som Henrik Bundgaard skriver i mailen. Jeg kommer først ind i styregruppen for Naturpark Tissø-Åmosen på et sent tidspunkt. Hvor jeg erfarer at lodsejerne stort set ikke er hørt. Mit arbejde i styregruppen er gået med at sikre at lodsejerne blev inddraget. Det er meget kritisabelt at Henrik Bundgaard derfor bringer den slags bemærkninger frem, og jeg forventer i dag at få et dementi fra Henrik Bundgaard.

Arne Hastrup. Jeg har udbedt mig dokumentation for de omtalte udtalelser. For at der ikke skal være tvivl om hvad Henrik Bundgaard har skrevet udleveres en kopi af den omtalte mail, samt forslag til en fælles udtalelse fra følgegruppen fra mødet i dag. Jeg ønsker punktet afsluttet i dag. Det er nogle stærkt kompromitterende udsagn både mod mig og mod LandboSjælland, som Henrik Bundgaard har bragt. Den fælles udtalelse skal overbringes både til styregruppen og miljøministeren.

Henrik Bundgaard. Jeg har ikke forberedt mig på dette, da det ikke er på dagsordenen. Jeg har bedt min kilde komme med en skriftlig dokumentation der kan bekræfte mine udtalelser i mailen. Hvis jeg ikke får den dokumentation vil jeg naturligvis trække mine ord tilbage. Vedrørende det som jeg refererer at Arne Hastrup har sagt, har han formentlig sagt det efter mødet. Det er en alvorlig sag for mange lodsejere. Hvis det ikke er på dagsordenen skal der heller ikke tages referat.

Kjeld Hansen. Da vi holdt det første møde i følgegruppen, aftalte vi jvf. referatet fra mødet under pkt. 2, at man ikke skulle gå efter manden men efter bolden. Jeg mener at jeg på møderne har givet plads til megen rummelighed i diskussionerne på mødet. Jeg føler også at følgegruppen har fået sat mange fingeraftryk i Cowis rapport. Vi har været med til at sikre at der kom en hjemmeside omkring projektet, at referater blev skrevet, afholdelse af offentligt møde m.v. Det er derfor uacceptabelt og urimeligt at de omtalte mail er sendt bl.a. med cc. til ministeren.

Karsten Vig Jensen. Vi har talt meget sammen her rundt om bordet både hårde og humoristiske ord er sagt. Jeg reagerer fordi der er skrevet uden om gruppen her. Det er ikke rimeligt at bruge andenhåndsuplysninger på den måde. Jeg vil derfor have en reaktion fra Henrik Bundgaard her på mødet i dag.

Arne Hastrup. Jeg er helt enig med formanden omkring de spilleregler der blev aftalt på det første møde. Jeg kan kun tolke Henrik Bundgaards tavshed som et udtryk for at han ikke vil trække sine udtalelser tilbage. Der har været god tid til at komme med et dementi.

Henrik Bundgaard. Hvis man ønsker at behandle punkter skal det på dagsordenen og derfor vil jeg ikke udtale mig i dag.

Arne Hastrup. Jeg kan ikke acceptere at sagen slutter her.

Ad dagsordenens pkt. 1 godkendelse af dagsordenen.

Kjeld Hansen. Der er sendt forslag til dagsorden ud via mail d. 6/10-06.

Arne Hastrup. Jeg vil gerne have at mit fremlagte forslag til udtalelse bliver medtaget som et punkt

på dagsordenen.

Henrik Bundgaard. Det nævnte punkt finder jeg ikke bør med på dagsordenen, der burde være givet mere tid.

Karsten Vig Jensen. Jeg har tidligere skrevet, d.3/10-06, at jeg anmodede om en udtalelse fra Henrik Bundgaard.